

Nr. 123(25)

Vengrų režisieriaus filmai • Poezijos dienos Chicagoje • Kazio Yakučio režitalis New Yorke • Augustinas Savickas KChicago tarptautinėje meno parodoje • „Armonika“ Šiaurės Amerikoje • Ugnės Jotvingytės eilėraščiai • Urbanistikos ir architektūros studijos Lietuvoje • Vaikų meno paroda Čiurlionio galerijoje

Kazio Yakučio rečitalis New Yorke

ALDONA KEPALAITĖ

Gal dėl gražaus pavasariško oro, gal dėl reklamos trūkumo lietuvių visuomenės mažai pastebėtas liko Kazio Yakučio dainų ir arijų rečitalis, įvykęs gegužės 13 dieną Weill Recital Hall at Carnegie Hall, New Yorke. Tačiau tiems, kurie atsilankė, ir salę pripildžiusiai nelietuvių publikai tai buvo neužmiršamas pergyvenimas.

Šiame rečitalyje Yaktis pasirodė pilnoje vokalinėje ir muzikinėje aukštumoje ir pasiekė naujų interpretacinių gilumų. Jo baritoninis balsas buvo be galo išlygintas visuose registruose ir neprarado to savito tembro nei pianissimo, nei dramatinuose momentuose. Sugebėjimas ir jėga komunkuoti leido klausytojams pasijusti lyg ir menininko svečiais, kuriuos šeimininkas vaišina savo vidiniu pasauliu.

Pianisto Dennis Helmrich asmenyje Yaktis rado idealų akompaniatorių-partnerį: jautrų kiekvienai subtiliausiai intencijai, kiekvienai frazavimo plo-nybei, kiekvienam dramatiniam polėkiui, kiekvienam agoginiam niuansui. Tokia darni ir išraiškinga kolaboracija buvo neabejotinai svarus įnašas į viso rečitalio pasisekimą.

Vakaro programa prasidėjo ankstyvu italų baroko. Jau pati pirmoji daina, Jacopo Peri „Invocazione di Orfeo“, gražiai pranašavo, ką toliau girdėsime: stilistinį jautrumą, ilgą, išlaikytą legato liniją, kūrinių visumos jausmą. Antonio Lotti „Pur dieci“ atnešė lengvesnę nuotaiką, lankstius ornamentinius

Kazys Yaktis

pasąžus. Alessandro Stradella „Pieta, Signore“ išsiveržė giliu elegišku išgyvenimu.

Iš ten persikėlėme į Schuberto romantinį pasaulį. Penkios Yakučio pasirinktos dainos — visos neciklinės, kai kurios retai girdimos — sudarė darnią, ekspresyvią įvairių visumą. Tikrai „šubertiškai“ plaukianti „Fruehlingsglaube“ ir paslaptingai koncentruota „Wanderers Nachtlied“ davė progos išlaikyti

lyriškai ekspresijai. Platesnės apimties „Ganymed“ pagavo savo ekstatišku skrydžiu. Nuostabiai šviežiai atlikta žinomoji „Staendchen“ ir žaismingoji „Seligkeit“ vykusiai išbalansavo šią gražią grupę.

Pirmą programos dalį užbaigė lietuvių kompozitorių dainos. Tradicinės, visiems žinomos „Tykiai, tykiai“ (Miko Petrausko aranžuota), Vanagačio „Dul, dul, dudele“ ir Šimkaus „Kur

bakūžė“ atgimė kaip naujos, Yakučio įtikinančiai interpretuotos. Neužmirštama liko K. V. Banaicio „Aš per naktį“ — savo iššaukiančia įžanga, nuolat augančia įtampa, kuri neišvengiamai veda į tragišką kulminaciją ir — ištiirsta į vos girdimą skundą.

Po pertraukos menininkas, kiek nukrypdamas nuo griežtų rečitalių programų tradicijų, apdovanojo mus penkiomis operų arijomis. Bet, manau, ne puristai dėl to nesupykė. Juk jos taip gerai kontrastavo lyriškai pirmajam koncerto daliai. Ariose Yakučio balsas atsivėrė didesniu — operiniu pilnumu. Dennis Helmrich jautrūs akompanimentai sugestavo orkestro spalvas.

„Vien, Leonora“ iš Donizetti operos „La Favorita“ ir „Ah, per sempre“ iš Bellini operos „I Puritani“ parodė gražų bel canto ir — Bellini arijoje — dekoratyvią koloratūrą. Wagnerio „O du mein holder Abendstern“ iš Tannhaeuser“ Jakučio interpretacijoje tapo vientisa, nenutraukiama legato melodija, lyriška gilaus ilgesio išraiška. „O Nadir“ iš Bizet „Perly žvejų“ ir „Eri tu“ iš Verdi „Kaukių baliaus“ nuskambėjo kaip pilnos, savyje išbaigtos dramos. Čia vėl išsiveržė tas tamsus, dramatiškas tragizmas, taip pagaunantis išreiškęs jau pirmoje programos dalyje. Kažkodėl tie momentai ypačiai ryškiai pasiliko atmintyje...

Dėkingos ir entuziastingos publikos išprašytas „bisas“, amerikiečio kompozitoriaus Ernest Charles „When I have Sung my Song“ nuskambėjo kaip kažkoks tylus atsiveikimas ir iškėlė klausytojų neatsakytą klausimą. Ar tai galėjo būti „sodie“? Ne. Ne po tokio rečitalio. Tebūna tai „iki pasimatymo“. Greito.

Dailininkas Augustinas Savickas tarptautinėje meno parodoje Chicagoje

JUOZAS PRUNSKIS

Chicagoje, Navy Pier erdviose salėse, nuo gegužės 11 iki 16 dienos vyko dešimtoji tarptautinė meno paroda, gausi tapybos, skulptūros ir kitų dailės šakų kūrinių. Joje dalyvavo daugiau kaip 2,000 menininkų, kurių kūrinius suvežė apie 200 galerijų iš daugiau kaip 20 valstybių. Čia buvo kūrinių iš Australijos, Austrijos, Belgijos, Ispanijos, Italijos, Anglijos, Prancūzijos, Vokietijos, Suomijos, Švedijos, Šveicarijos. Daugiausia, žinoma, buvo iš JAV, ir tai iš įvairių miestų nuo Atlanto iki Ramiojo vandenyno.

Daugelis pastebėjo prie Lakeside galerijos paviljono švytinčią Lietuvos trispalvę. Čia buvo išstatyti vienintelio toje parodoje dalyvaujančio lietuvių Augustino Savicko kūriniai. Vien tik jiems ir buvo skirtas Lakeside galerijos paviljonas, kur buvo rodomi 26 dailininko darbai.

Augustinas Savickas yra rašytojas, diplomato Jurgio Savickio sūnus, gimęs 1919 m. gegužės mėn. 12 d. Kopenhagoje, Danijoje, kur jo tėvas tuo metu buvo Lietuvos pasiuntinys. Taigi nesenai dailininkas šventė 70 metų amžiaus sukaktį. Gyvena Vilniuje. Savickas mokėsi Aušros gimnazijoje Kaune, studijavo Meno mokykloje, Vilniaus dailės akademijoje. Karo metu pasitraukęs į Sovietų Sąjungą, kurį laiką dirbo Kazachstano kolchoze, buvo mobilizuotas, gilinio meno studijas Maskvoje, Prancūzijoje. Mokinį disertaciją parašė apie lietuvišką peizažą tapyboje.

Šioje parodoje sutikta lietuvių tė iš Vilniaus pasakojo, kad Augustinas Savickas yra vienas iš stipriausių Lietuvos menininkų grupinėse parodose, yra suruošęs daug ir individualių parodų. Jis pats yra gausiai piešęs Prancūzijos, Kaukazo peizažus, bet šioje parodoje jis daugiau reiškiasi

Augustinas Savickas

„Golgota“, 1988

figūrinių tapybą, su gausiomis religinėmis temomis, kaip Angelas, Archangelas Mykolas (paveikslas parduotas už 2,500 dolerių), Archangelas Gabrielius, Angelas, Vilniaus dailės akademijoje. Karo metu pasitraukęs į Sovietų Sąjungą, kurį laiką dirbo Kazachstano kolchoze, buvo mobilizuotas, gilinio meno studijas Maskvoje, Prancūzijoje. Mokinį disertaciją parašė apie lietuvišką peizažą tapyboje.

Dailininkas yra studijavęs filosofiją, todėl ir savo kūrybą mėgsta inešti gilesnės minties, kurdamas tokius paveikslus, kaip Dangaus garsai, Kryžius, Melodija, Pieta vakare, Raudonasis Angelas, Šviesa ir kančia, Liūdesys. Jo išstatyti kūriniai yra platesnio potėpio, siekiantys spalvinio sodrumo, realistiškai impresionistiniai, tamsokų spalvų. Forma yra šių laikų,

ekspresyvi. Vilniuje 1987 metais buvo išleistas stambus jo kūrinių albumas su plačiu jo kūrybos apimtimi. Ten pažymima, kaip jis medinėse skulptūrose ieškojo šių laikų ekspresijos būdų.

Augustinas Savickas yra parašęs daug studijinių straipsnių bei knygų, buvo pakviestas meno profesorium valstybinėje meno mokykloje. Pats yra laimėjęs valstybinę meno premiją. Šiame kartu su dailininku Kestučiu Musteikiu liepos 9 dieną žada atvykti į Chicago ir čia Lakeside studijoje testuoti savo kūrybą, susipažindamas ir su šio krašto menu. Chicago apylinkėse gyvena jo žmonos brolis Jonas Levickas, Marquette parko LB pirmininkas, kuris rūpinosi šia paroda ir Lietuvos vėliavą į ją įvedimu.

Poezijos dienos Chicagoje

(Atkelta iš 1 psl.)

Alida Vitaitė supažindino klausytojus su poete Julija Švabaite, o Vida Gilvydienė — su poete Liūne Sutema. Pirmoji savo kūrybą skaitė Liūnė Sutema. Ji pasirinko ištraukas iš eilėraščių ciklo „Graffiti“: žaidžiu su žemėlapiu — keičiu ribas, mokausi gyventi be žodžių. Julija Švabaite paskaitė kelis eilėraščius iš ciklo „Užuojautos namai“. Eilėraščiuose centrinė tema: mirtis, atsiveikimas su mylimu asmeniu.

Liūnė Sutema antrame pasirodyme paskaitė daugiau ištraukų iš eilėraščių ciklo „Graffiti“: viską lietus nuplausa, nuskalaus; blyškūs, bebruožiai veidai; bevaisiai sodai, nederlingi laukai; nemylimų žmogaus, tik gyvenu šalia jo. Julija Švabaite paskaitė eilėraščių iš ciklo „Susitikimai eilėraščiu“: istorijos sąsiuviniai išbraukti raudonu rašalu; laistomi lietuviški kapai.

Pertraukos metu klausytojai įsigijo knygų, siurbčiojo kavą ir skėnėjos Jaunimo centro Moterų klubo paruoštais skanumynais.

Antroji vakaro dalis buvo skirta poeto Antano Miškinio kūrybai. Įvadui girdėjome eilėraštį „Rūtelė žalioti“. Algirdas Titus Antanaitis kalbėjo apie Antaną

Miškinį ir jo Sibiro poeziją. Aistis ji vadina poetu iš Dievo malonės. Jo patriotinė poezija atspindi visas Lietuvos likimas. Kritiko Vytauto Kubiliaus įvade į Miškinio „Psalmes“ skaitome, kad tai tautos kančių metraštis, surašytas ant cemento maišelio skiaučiu. Tai Antano Miškinio skausmo ir nevilties šauksmas.

Antro kaimo aktoriai: Vida Gilvydienė, Alida Vitaitė, Algirdas Titus Antanaitis deklamavo Miškinio psalmes: Rūpintojėlių Lietuva; Išvežimai; Pasimatymai su motina I; Iš gilumų šaukiamės; Neramūs sapnai; Improvizacija; Sąžinės balsas; Rytinė žvaigždė; Vakare žvaigždė; Pasimatymai su motina II; Septynios sopulio raudos.

Itaigi nuskambėjo Antano Miškinio taip savita meilės Lietuvai poezija, kuri neturi atitikmens jokio kito mūsų poeto vaizduotėje. Gal tikrai skaitovai geriau būtų padarę, eilėraščius neperteikdami dialogo būdu, o kiekvienas ištais juos deklamodamas — kadangi Miškinis yra modernus poetas, ir balsas jo eilėraščiuose yra vientisas — ne taip, kaip Baranauškas, Miškinis ir Lietuvos klausia, ir ją įkūnydamas atsako.

Antanas Miškinis — detalė iš šiemetinių Poezijos dienų plakato, suprojektuoto dailininko Petro Aleksos.

Jaunimo centro Moterų klubo vardu Salimėja Endrijonienė padėjo Poezijos dienų dalyviams ir klausytojams ir kvietė sugrįžti ateinančiais metais. Klausytojai skirstėsi su maloniais dviejų vakarų prisiminimais. Dailių Poezijos dienų suvenyrų lieka gražiai atspausdintas plakatas ir programa. Juos paruošė dailininkas Petras Aleksa.

(kor.)

Lietuvių PEN centre Vilniuje

Birželio 1 d. lietuvių PEN centro susirinkime buvo išklausyta rašytojo R. Lankausko ataskaita apie tarptautinio PEN klubo suvažiavimą, įvykusį gegužės 7-12 d. Maastrichte (Olandija). Lietuvių PEN centro prezidentu išrinktas rašytojas R. Lankauskas, sekretore — užsienio literatūros tyrinėtoja G. Bauzytė-Čepinskienė. Į lietuvių PEN centro tarybą įeina rašytojai R. Gavelis, E. Mikulėnaitė, K. Platelis. Susirinkimas išrinko delegatus į 54-ąją tarptautinio PEN klubo kongresą, kuris bus surengtas rugsėjo 23 — spalio 1 d. Toronte ir Montrealyje (Kanada). Tai R. Lankauskas ir R. Gavelis. Svečių teisėmis į kongresą vyks R. Kašauskas, A. Krasnovas, K. Platelis, G. Bauzytė-Čepinskienė. Dabar lietuvių PEN centrui priklauso šie literatai: V. Astas, V. Dautartas, P. Dirgėla, S. Geda, J. Glinckis, A. Grybauskas, E. Ignatavičius, L. Jacinevičius, A. Jonynas, J. Juškaitis, M. Martinaitis, J. Mikulėnaitis, L. Petravičius, V. Rubavičius, K. Saja, S. Šaltenis, J. Vaičiūnaitė, A. Zalatorius. Jau prisidėjo išsivijęs rašytojas A. Landsbergis, vėliau prisidės ir kiti. Susirinkimas priėmė rezoliuciją, nukreiptą prieš cenzūrą.

Lietuvių PEN centro pareiškimas

Istorikai, tiriantys stalinizmo nusikaltimus lietuvių tautai, negali pasinaudoti visais pokario metų archyviniais šaltiniais. Į bibliotekų specfondus vėl treimiamos knygos, periodiniai leidiniai, gaunami iš užsienio. Leidyklos ir toliau prievartaujamos pateikti išankstinę

Antrojo Poezijos dienų vakaro metu: (kairėje) Antro kaimo aktorė Vida Gilvydienė ir poetės Liūnė Sutema ir Julija Švabaite, (dešinėje) viešnia poetė iš Lietuvos Ramutė Skučaitė perteikia savo eilėraščius.

Nuotraukos Zuzanos Žilevičienės

cenzūrai memuarus, publicistikos kūrinius, knygas, kuriose bent kiek užsimenama apie miliciją, saugumo organus, kariuomenę, valstybinės valdžios ir partijos aparato darbuotojus. Lietuvos TSR Ministrų Tarybai pavaldi Vyriausioji valstybinių paslapčių spaudoje saugojimo valdyba (Glavlitas) tuo grubiai pažeidinėja Lietuvos piliečių konstitucinę teisę naudotis TSRS ir pasaulinės kultūros vertybėmis, esančiomis valstybiniuose ir visuomeniniuose fonduose, varžo pažiūrų, meninės kūrybos ir spaudos konstitucines laisves.

Karinės, politinės, mokslinės ir kitokios informacijos, galinčios pakenkti valstybės interesams, saugojimu rūpinasi kiekviena organizacija ir įstaiga, šios infor-

macijos turinti, nes visa, kas kenkia valstybės ir visuomenės interesams, draudžia Lietuvos TSR Konstitucija, persekioja baudžiamoji teisė. Tuo tarpu partijos, komitetų, tarybų, ministrų, įvairių žinybų valdžios aparatams Glavlitas tarnauja dvejopai: apdraudžia juos nuo atsakomybės, nuslepia nuo visuomenės tiesą apie jų darbą. Prisidengdamas valstybinių ir karinių paslapčių saugojimo intencija, Glavlitas iš tikrųjų saugo nomenklatūros ir tarybinės biurokratijos paslaptis.

Todėl lietuvių PEN centras, vadovaudamasis tarptautinio PEN klubo chartija, remdamasis Visuotine žmogaus teisių deklaracija ir Lietuvos TSR Konstitucija, pareiškia:

Cenzūra — tai grįžimas į stagnaciją ir akivaizdus kultūros plėtros varžymas. Pagaliau tai ne kas kita, kaip pasikėsinimas į pertvarką ir samoningas jos proceso stabdymas, darantis didelę žalą visuomenės atsinaujinimui.

Glavlito, kurį stalinistinėje epochoje savisaugos interesais sukūrė komandinė administracinė valdymo sistema, toliau vykdoma cenzūra yra antihumanistinė, antikonstitucinė ir turi būti nedelsiant sustabdyta Lietuvos TSR Konstitucijoje nustatyta įstatymdavytės tvarka.

Ir valstybės, ir piliečių interesus gali apginti tik įstatymai, nepažeidžiantys piliečių konstitucinių teisių bei laisvių ir griežtai reglamentuojantys valstybinės kontrolės ribas.

Dalis publikos per Poezijos dienų antrą vakarą, gegužės 27 dieną, Jaunimo centre, Chicagoje.

Nuotrauka Zuzanos Žilevičienės

Kiek rove neišrovė, kiek skynė nenuskynė...

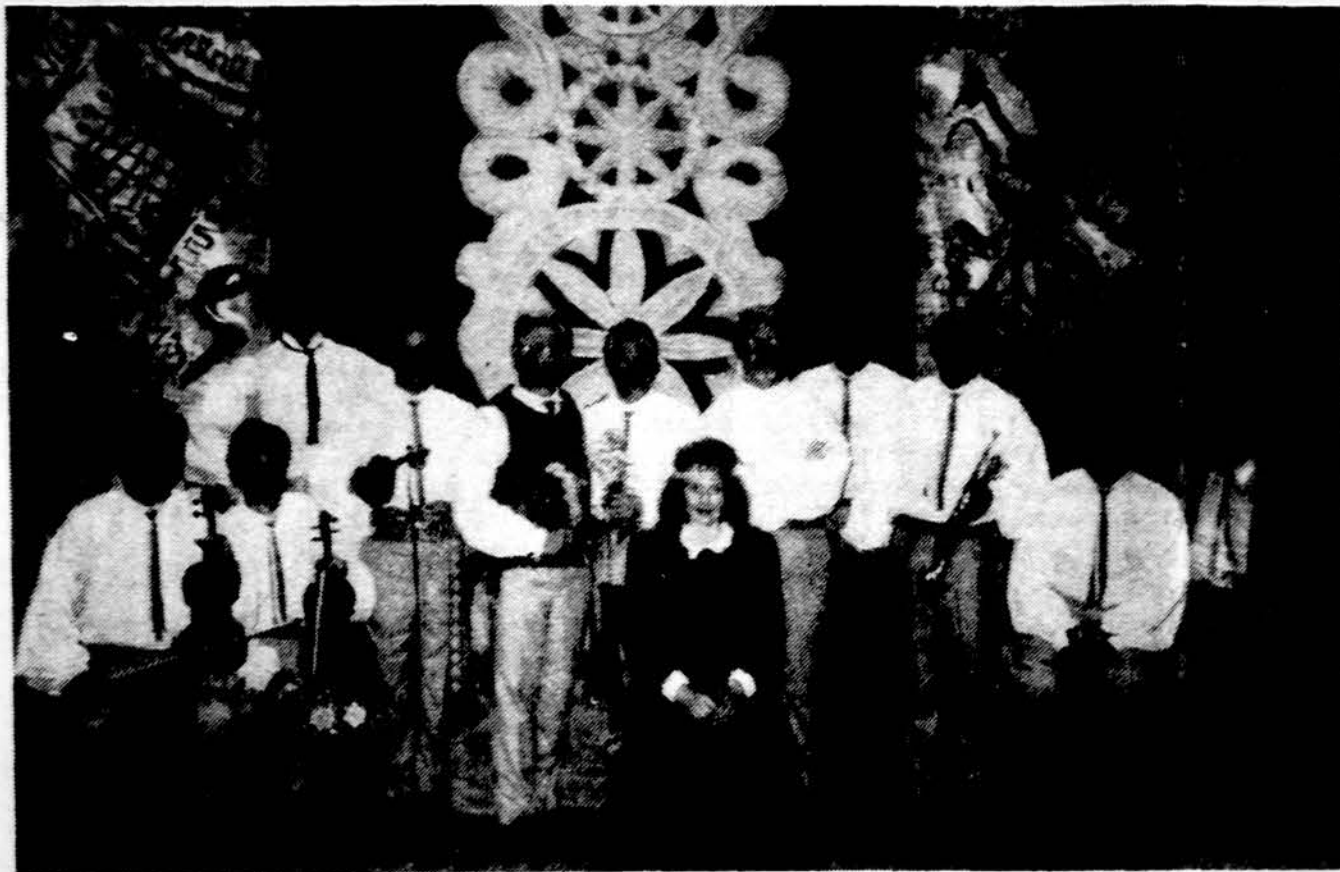
„Armonikos“ gastrolės Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir Kanadoje

DALIA KUČENIENĖ

Lietuvos televizijos ir radijo ansamblis „Armonika“ po savo pirmųjų dviejų koncertų ši pavasarį Šiaurės Amerikoje – Floridoje atvyko pas Chicago lietuvius. Tris vakarus (gegužės 28, 29 ir 31 dienomis) ansamblio nariai su dideliu pasisekimu atliko programas Jaunimo centro sklidinai pilnoje didžiojoje saleje.

Ansamblio vadovas Stasys Liupkevičius „Armonikai“ sėkmingai vadovauja jau devynerius metus. Chicagoje matėme ansamblio nepilną sudėtį – vienuolika artistų. Visi „Armonikos“ ansamblio nariai yra savo srities profesionalai: teatro aktoriai, operos dainininkai, orkestrų instrumentalistai. Jų atlikimas savo užduočių buvo brandus, gerai suplanuotas, profesionaliai vykdomas. Koncertų pobūdis gal būtų analogiškas amerikiečių „country“ arba „pop“ muzikos stiliumi žanrui, kuris iš tikrųjų ir yra vienas iš populiariausių plačioje visuomenėje.

„Armonikos“ repertuare skambėjo lietuvių poezijos ir grožinės prozos dais, šokių muzika ir tautinio kolorito išplėtos liaudies dainos. Visų trijų vakarų programos vystėsi sklandžiai, tarsi vienos tematikos rėmuose: meilė besilaivinančiai, nepaprasto gamtos grožio ir mielių žmonių šaliai – Lietuvai. Vienos dainos žodžiais simboliškai nuskambėjo

„Armonikos“ ansamblio nariai po koncerto Chicago Jaunimo centro didžiosios sales scenoje.

lietuvių tautos amžinasis atspėjimas: *Kiek rove neišrovė, / Kiek skynė nenuskynė, / Todėl, kad tu mums šventovė, / Todėl, kad tu mums tėvynė...*

Programai įžangą padarė ansamblio skaitovas, aktorius Tomas Vaisieta, su Kristijono Donelaičio „Metų“ pavaraisku sveikinimu: „Sveiks, svieteli margi!“ (Džiugu, kad ši „Metų“ ištrauka, atrodo, tampa tradicine ir prasminga Lietuvos artistų su išeiviais susitikimo forma – nes perkelta prasme ji prašo Dievą

laiminti visus lietuvius dabartyje.) Sodraus balso poetiniams ir prozos tekstų interpretatorius Tomas Vaisieta stebino savo puikia technika. Programai pasibaigus, buvo aišku, kad matėme ir girdėjome vieną iš brandžiausių Lietuvos aktorių, kuris perteikė kiekvieną, nežiūrint, kokio skirtingo pobūdžio, literatūrinį tekstą dinamiškai, natūraliai, atsiremdamas ne į patosus pagrįstą interpretavimą, bet į žodžio ir sakinių reikšmę. Tarp žemaitiškų trankių

Nuotrauka Kristinos Likanderytės

polkelių, biržietišku skudučių bei butišku valsu, gūviai ir išradimai ansamblio instrumentalistų grojamų, taip pat girdėjome trijų solistų: Nijolės Penikaitės-Jasiukienės, Ramučio Kaspariūno ir Zenono Žemaičio tercetus ir duetus, dainuojamus švaria dika ir su meniškumu.

Šis liaudiškos kapelos pobūdžio muzikinis ansamblis savo skardumu, harmonijų paprastumu bei džiaugsmu keliančiomis nuotakomis primena kitų tautų pa-

našios paskirties liaudiškas kapelas, kaip antai gerą ūpą keliančius Meksikos mariachis ar Marienplatz prie miesto rotušės bemuzikuojančius bavarus. Čia autentiškas, sudėtingas liaudies dainų sąskambis yra tapęs perharmonizuotas miestiečio skoniui. „Armonikos“ muzikinis repertuaras, programuotas „liupkevičišku“ monolitiniu savitumu, liks ilgai nepamirštamas išeivijoje: Chicagoje, Detroite, Baltimorėje, Clevelande, New Yorke, Montrealyje, Toronte, Hamiltone ir tuose tūkstančiuose namų, kur jau aidai „Armonikos“ garsajuostės.

Aktorius Tomas Vaisieta viename samojingame intarpe paminėjo, kad jiems ilgai truko atsiveikinti su Lietuvos trim buriniais laivais – Daile, Audra ir Lietuva, besiruošiantiems į kelionę per Atlantą. Mūsų džiaugsmui jie jau pasiekė Amerikos krantus. Kol buriuotojai kovojo su bangomis, „Armonika“ čia kėlė džiaugsmo bangas, išaukė nenutrūkstancias ovacijas. Ir tarsi po gaivinančio lietaus – nostalgikos lietuviškos muzikos tūkstantinės minios džiaugėsi, plojo ir dėkojo. O širdyse atsliepė po visų kartu sugiedoto Lietuvos himno skaitovo pabrėžtiems, tvirtiems atsiveikimo žodžiams: „Vienybė tezydi“.

„Armonikos“ koncertų rengėjai ir koordinatoriai buvo Lithuanian American Radio vedėjai Toliai ir Pranė Šluta bei American Travel Service Bureau vedėjai Aleksas ir Vena Lauraičiai.

R. Veliuvenės grafika. Iš ciklo „Sventės“. H. Joninės, 1978.

Ugnė Jotvingytė

AKISTATA SU BŪTIMI

„Tu gyveni tikrai akimirkos gyvenimą“ – Pasakė išdaigininkė plėštinė ir, Išminti palikusi, pasuko link plazdančio laivo Pamiškėje

kur akimirksniu dingę nebūty.

Joninės, 1984

TU AMŽINA

Tu amžina, Tėvyne mano – Tau nesiliaus skambės Saulės himnas, Neišbals menulio šviesa... Tau visados skleisis pirmosios žibuoklės Belmonto kalne ir šilų atslaitės. Tu nenustosi buvusi jauna Brestancios varpos siūbavime, Tu būsi mums visados jauna, Nebijanti amžių naštos Motina.

Senele Lietuva, nuo lopšio Dega krūtinėje meilė Tau, Palinkusiai prie senkapio, Sugriuvusiai po koplytstulpiais prie kelių, Tyliai su šurpu žvelgiančiai I išniekinimą šventų vardu ir vietų, Gerbiu Tave, žilagalvė mano, Savo atmintį vis tebenešanti Tautos istoriją ir josios kancė.

Seniai tapo man šventu žodis LIETUVA... Ką reiškia jis? O reiškia daug ką: tai mano kraujas Ir mano žaidžios, atsiveriančios Su kiekvienu žingsniu tavo laukais ir miškais.

Tai yra manosios žemės kvapas – sodrios ir ištroškusios – Tai kvapas senos priemenės, nuskaidrintos saulėlydžio varų spinduliais. Tai mano gimtieji namai, kuriuosna gimė nerami deasia mano.

1985 m. gegužis

Keturi urbanistikos ir architektūros leidiniai

JURGIS GIMBUTAS

Pastebime, kad naujų Lietuvos išleidžiamų knygų politinė frazeologija ir įžanginė motyvacija apsisvalė nuo primestinių duoklių okupantui. Tačiau pasitaikydavo, kad mokslinėje literatūroje ir kiek anksčiau buvo išvengiama primestinės politikos, ypač urbanistikos ir architektūros veikaluose. Buvo gauti keturi tokie leidiniai, kuriuos peržvelgsime chronologine eile, pagal datas, kada jie buvo duoti rinkti spausuvei.

Urbanistika ir rajoninis planavimas yra Lietuvos Aukštųjų mokyklų mokslo darbų serijinis leidinys. Jo 14-ąjį sąsiuvinį pagaminome „Mokslo“ leidykla Vilniuje. Duota rinkti 1987 m. lapkričio mėn. 12 d., išleidimo metai 1987. Atsakingasis redaktorius K. Šešelgis, redakcinėje kolegijoje: J. Baršauskas, A. Miškinis, V. Stauskas ir J. Vanagas. Knygutė 124 puslapių, tekstai iliustruoti planais, diagramomis ir paveikslais.

lais. Tiražas mažas, vos 500 egzempliorių, kaip ir ankstesnieji to leidinio sąsiuviniai. Išspausdinta 10 straipsnių. Jų tematika bendra: Trakų miesto urbanistinės ir architektūrinės problemos. Pirmasis ir didžiausias straipsnis yra Algimanto Miškinio „Kai kurios XIX-XX a. Trakų miesto architektūros formavimo koncepcijos“, 16 puslapių, su 8 paneliais nuo 1801 iki 1971 metų. Autoriaus baigiamosios pastabos taikomos dabarčiai. XX a. antrojoje pusėje [...] miestai būdavo labai greitai statomi [...] nuo XX a. septintojo dešimtmečio naudojant industrinius standartinius gaminius buvo niveliuojamas miestų vaizdas, prarandamos galimybės tinkamai prisiderinti prie gamtos, esamos būklės elementų“.

Kiti autoriai, nagrinėję Trakų planavimą ar miesto raidą, yra: Aigirdas Baliulis, Stasys Mikulionis (su jo atkurtos pusiasalio aptvarinės pilies piešiniais), Česlovas Kudaba, Martynas Pur-

vinas (rusų kalba apie kraštovaizdį, su trumpu lietuviška santrauka), Marija Purvinienė, Vidas Stauskas, Alfredas Budreika (kartu su Valdemaru Gricium), Saulius Dagelis. Pridėtos santraukos rusų ir anglų kalbomis. Visi straipsniai įteikti leideiui 1985 metais.

Antras dėmesio vertas leidinys, taip pat straipsnių rinkinys, yra Lietuvos TSR architektūros klausimai, 9-o tomo 1-asis sąsiuvinis. Leidžia Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio tyrimo institutas ir Vilniaus inžinerinis statybos institutas (ar ne per ilgai įstaigų vardai?), pagaminome „Mokslo“ leidykla Vilniuje. Duota rinkti 1987 m. rugsėjo mėn. 16 d., išleidimo metai 1988, straipsniai įteikti 1986 metų sausio mėnesį. Atsakingasis redaktorius V. Barkauskas, mokslinė redaktorė A. Jankevičienė; redakcinėje kolegijoje dar yra J. Minkevičius ir A. Spelskis (mišres). Knygutė 124 puslapių, gausiai iliustruota. Tiražas 600 eg-

zempliorių. Bendroji tematika: Architektūros istorija. Pirmasis ir didžiausias straipsnis yra „Krevos pilies istoriniai ir architektūriniai archeologiniai tyrimai“, išspausdintas rusų kalba su trumpa lietuviška santrauka; autoriai – M. A. Tkačiov ir O. A. Trusov; 20 puslapių, 18 iliustracijų. Toliau eina Algės Jankevičienės ir Alinos Samukienės „Gotikos relikvai Vilniaus Dominikonų architektūros ansamblyje“, lietuvių kalba su trumpa rusiška santrauka, kaip ir visi kiti leidinio straipsniai; 12 puslapių, 9 paveikslai. Dalia Poodžiukienė nagrinėja „Kai kurios XVII a. Kėdainių architektūros bruožai“ (12 psl., 8 pav.). Sigitos Samuolienės tema „Kai kurie XVII a. antrosios pusės stiklo lėpybos bruožai Lietuvoje“ yra vertingas įnašas bažnyčių interjerų išaiškinimui (11 psl., 8 pav.). A. J. Baranowski iš Varšuvos gilina į „Kai kurios Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės regionų ir miestų architektūros raidos veiksnius“. Jo straipsnį įvertė lietuvių kalba Vladas Zubovas (pavardė neįrašyta, bet žinoma iš kitur), paaiškinęs vertėjo įžangoje, kad straipsnyje siekiama parodyti, kokią įtaką turėjo vienuolių ordina DLK architektūrai (11 puslapių straipsnis be iliustracijų).

Antrojoje tomo pusėje Algimantas Miškinis koncentruojasi ties „XVIII a. pabaigos Jonavos architektūra“ (8 psl., 3 pav.). Toliau eina Jono Tatorio „Klaipėdos gyvenamieji namai XVIII a.–XIX a. pirmojoje pusėje“ (14 psl., 5 pav.). Nijolė Lukšionytė grąžina skaitytoja į mūsų laikus su gausiau iliustruotu straipsniu „XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Vilniaus gyvenamųjų namų kompleksai“ (15 psl., 12 pav.). Jolita Kančienė užsklandžia leidinį straipsniu apie Nepriklausomos Lietuvos architektūrinius laimėjimus „Racionalizmas Kauno tarpukario laikotarpio gyvenamuosiuose namuose (1918–1940)“. 17-os puslapių, 10 paveikslų studija teikia gana išsamų vaizdą, kas statėsi ir kas projektavo

namus Kaune. Architektė Kančienė šitaip charakterizuoja laikinuosios sostinės architektūrą: „Kuriant racionalistinę architektūrą, daug prisidėjo užsienyje studijavę Lietuvos architektai, kurie kartu su architektūros mokyklų tradicijomis pasisėmė ir naujų idėjų, kūrėjų akiraty plėtė profesinės komandiruotės, spauda. [...] Kauno racionalizmas savitas, saikingas, kartu ir emocionalių įtaigų. [...] Lankščiai pritaikomos iprastos gyvenimo normos, statybos ir ekonomikos sąlygos, praeities tradicijos“. Suminėjo architektų S. Kudoko, V. Landsbergio-Zemkalnio, B. Elsbergo, F. Vizbaro, A. Funko, V. Dubenackio, L. Zimano, I. Trakmano, F. Bielskio, M. Songailos projektus. Pateikė ir užsakytojų, namų savininkų pavardes. Nepaminėjo nei inžinierių, nei statybų rangovų. Lietuvos architektūros klausimų serija, leidžiama nuo 1960 metų, yra sukaupusi didžiai vertingos medžiagos ir įžvalgių studijų.

Trečioji šios apžvalgos knygutė yra Vytauto Levandausko Šiaulių renesanso paminklas. Išleido „Mintis“ Vilniuje 1988 metais, 64 puslapių, iliustruota. Duota rinkti 1987 m. spalio mėn. 21 d. (Nukelta į 4 psl.)

Gastrolių metu Clevelande „Armonikos“ ansamblio nariai su klaidiškais lietuvišiais Clevelando miesto centre – priekyje, viduryje (klūpo) „Armonikos“ ansamblio vadovas Stasys Liupkevičius. Nuotrauka Vlado Bacevičiaus

„Armonika“ vizituoja Clevelando burmistrą Voinovich; antras iš kairės – Tomas Vaisieta, šalia jo Stasys Liupkevičius. Viduryje, paskutinėje eilėje – Zenonas Žemaitis ir Ramutis Kaspariūnas. Priekyje – miesto burmistras ir Gražina Kudukienė, dešinėje – dr. Antanas Butkus. Nuotrauka Vlado Bacevičiaus

Vaizdai iš vaikų meno parodos atidarymo Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, balandžio 2 dieną: (viršuje, kairėje) premijuotas parodos dalyvis Vytautas Dailidė prie savo kūrinio, (dešinėje) premijuotųjų darbų autorių sąrašą skaito parodos rengėja Viktorija Matranga, šalia – JAV LB Kultūros tarybos, premijų mecenatės, pirmininkė Dalia Kučienienė ir jūrų komisijos pirmininkė dailininkė Vanda Balukienė, (apačioje) Jonė Karužaitė su savo vyru Marin Arsenault vaidina į parodos atidarymą susirinkusiems mažiesiems.

Pavasarinė vaikų meno paroda Čiurlionio galerijoje, Chicagoje

Pirmoji visuotinė lietuvių kilmės vaikų meno paroda įvyko Chicagoje nuo balandžio 2 iki 16 dienos. Lietuvių dailės muziejaus nariai nutarė skatinti jaunūmėnų susidomėjimą parodomis ir suruošti vaikų meno parodą. Jei-gu didieji muziejai rengia tokias parodas, tai kodėl nebandyti lietuvių tarpe? Tad pradėjome kvies-ti dailininkus. Gavę iš JAV LB Švietimo tarybos sąrašą visų li-tuanistinių mokyklų JAV-ėse ir visų tėvų adresus iš Chicago apylinkių trijų liuanistinių mokyklų, siuntėme kvietimo lai-skus. Taip ir susirinko 115 daili-ninkų, ne tik iš Chicago apylin-kių, bet ir iš Rochester, N.Y., li-tuanistinės mokyklos, ir iš Jack-son, Michigan, vienos šeimos. Ga-vome visokių piešinių, tapy-bos, lipdymų, siuvinių, audinių, drožinių, skulptūrų, kaukių, foto-grafijų ir popieriaus lankstinių. Vaikai, tarp 5 ir 13 metų, vaiz-

džiai parodė savo stiprius gabu-mus ir pomėgius. Tarp gėlių ir gyvulių pasirodė ir erdvėlaiviai, ir sapnų pasakos. Lankytojai nustebė, matydami tokios įvai-rūvės ir plataus masto – buvo trys pilni kambariai – vaikų kūrybą.

Per parodos atidarymą vyko la-bai įdomus pasirodymas, pritaikytas jauniems dailininkams. Jonė Karužaitė, kuri profesio-naliai vaidina savo „Imagina Pup-pet Theatre“ po Chicago apy-linkes, suruošė specialią progra-mą vaikams. Spalvos kalbėjo ir, vaizduojamos charakteriais, ku-rie buvo lėlės ant stulpų, išgyia-vai ir galeriją paaiškinti vaikams spalvų ypatybes. Po programos vaikai subėgo apžiūrėti tas neregėtas leles.

Ypatinga padėka tenka LB Kultūros tarybai už paskirtus pi-nigus premijoms, Daliai Kučenie-nei už atvykimą į atidarymą,

Emilijai Holenderiui už auką premijoms ir plakatams, kurie buvo išdalyti visiems dalyviams, Birutei Šontaitėi už kabinimo darbą, Marytei Černiutei už įvai-rius patarnavimus, Ramunei Ku-biliūtei už pažymėjimų kaligrafi-ją, Petrui Aleksai už skelbimo plakatą ir visoms parodos būdė-tojoms. Didelė padėka jūrų komi-sijos nariams: Vandai Balukie-nei, Audronei Elvikienėi, Dianai Kizlauskienėi, Daliai Šlenienei ir Algiiui Trinkūniui už pareigingą ir energingą premijų skirstymą ir pagalbą kabinimo metu. Po šios parodos pasisekimo, tikimės ir kitais metais suruošti panašią vaikų meno parodą. Lauksime dar didesnio susidomėjimo iš ku-riancių vaikų ir jų tėvų.

Iš Čiurlionio galerijos paroda buvo perkelta į Lemonto Pasaulio lietuvių centrą keliom savaitėm.

Viktorija Matranga

Bernardas Brazdžionis „Žemės L“ bangomis

Praėjo Lietuvoje didžioji Poezijos pavasario šventė, kurioje šiais metais dalyvavo ir iš Los Angeles pakviestas lietuvių numylėtas poetas – tautos dainius Bernar-das Brazdžionis. Atgimstanti Lietuva neapsakytai šiltai pri-ėmė poetą. Taipgi neseniai Vil-niūje buvo išleista ir Bernardo Brazdžionio kūrybos rinktinės *Poezijos pilnaties* nauja, pa-pildyta laida. Kupinas išpildžių, poetas jais pasidalys su Chicago lietuviams per „Žemės L“ radio programą šiandien, birželio 24 dieną, 8:30 v.v. „Žemės L“ radio laidų nuolatinis korespondentas bendradarbis Vytautas Plukas, grįžęs poetui iš Lietuvos, įrašė labai atvirą, tiesaus žodžio pa-sikalbėjimą su juo, kurį „Žemė L“ perteks klausytojams ši vakarą.

„Žemė L“ yra jaunųjų lietuvių profesionalų redaguojama savai-tinė radio laida Chicagoje. Pradėjusi transliuoti 1988 m. sausio 23 d., „Žemė L“ skiriasi nuo kitų lietuviškų radio progra-mų JAV – ji labiau taikoma jau-nesnio amžiaus klausytojams ir atstovauja jų interesams. Pro-gramose vyrauja šiuolaikinė kla-sikinė ir pramoginė muzika iš Lietuvos, o taip pat įvairios savaitinės rubrikos – kaip, pavyzdžiui, žinios iš Lietuvos Sąjūdžio akimis bei anglų kalba „Lithuania: Portrait of a Na-tion“. Be to, „Žemė L“ veda vienintelę JAV lietuvišką radio programą vaikams „Labanaktis vaikučiai“. „Žemė L“ girdima šeštadieniais 8:30 v.v. 1490 AM ruožu iš WPNA radiofono Oak Park, Illinois.

ž. l.

„DRAUGAS“ PRIEDO VASAROS PERTRAUKA

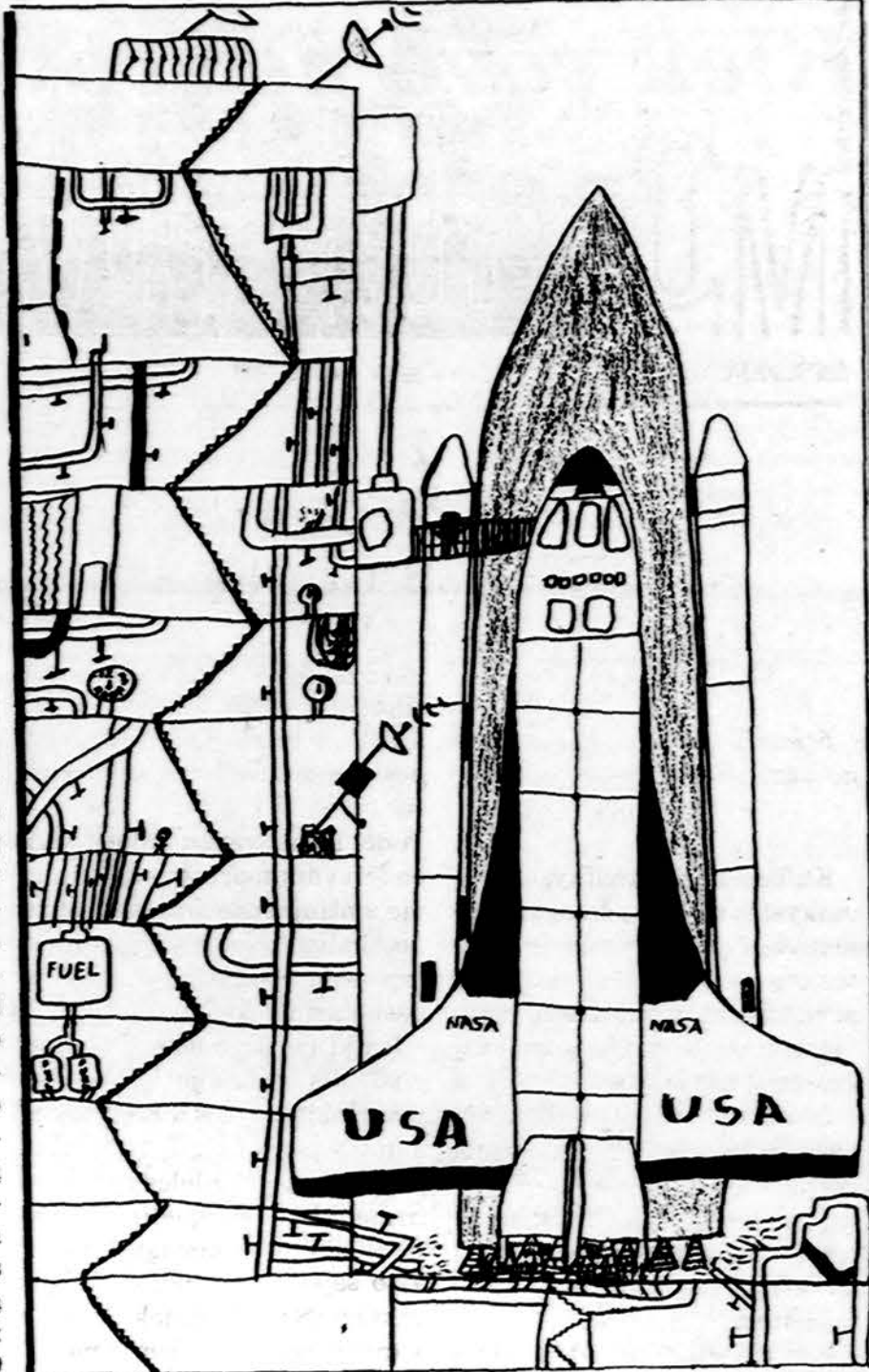
Kaip ir kiekvienų metų vasarą, *Draugo* kultūrinis priedas vieną mėnesį – šiais metais liepos mėnesį – nebus leidžiamas. Šis yra paskuti-nis *Draugo* kultūrinio priedo numeris prieš vasaros pertrauką, jis vėl pradės eiti nuo rugpjūčio 5 dienos. Bendradarbiai, su kuriais yra su-sitarta, jog jų kūryba ar straipsniai bus spausdinami, maloniai prašomi palaukti vėlyvos vasaros ar ankstyvo rudens.

Urbanistikos ir architektūros leidiniai

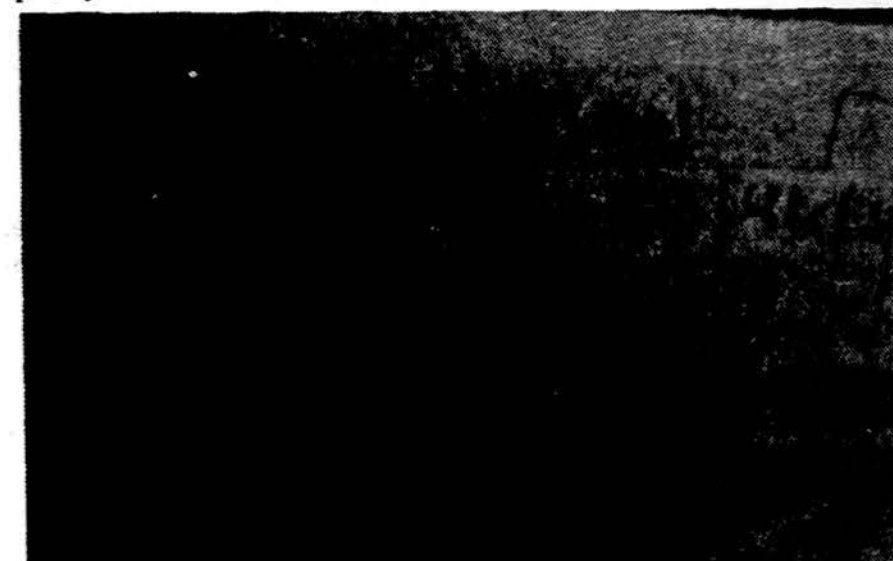
(Atkelta iš 3 psl.)

Tirazas – 5,000. Rašoma apie Šv. Petro ir Povilo bažnyčią, statytą maždaug tarp 1617-1634 metų. Autorius įrodo, kad iki šiol enciklopedijose ir kitur žymimos tos mūrinės bažnyčios statymo datos yra šiek tiek paankstintos. Bažnyčia visą laiką buvo naudojama savajai paskirčiai, yra „sąjunginės reikšmės“ architektūros paminklas, po Antrojo pasaulinio karo apgriovimo atnaujinta. Kny-gutės turinys: Urbanistinė situa-cija; Pirmoji medinė bažnyčia; Mūrinės bažnyčios statyba XVII a.; Tarp renesanso ir manierizmo; Vėlesni remontai ir rekonstrukci-jos; Interjeras; Bokšto laikrodis ir varpai; Tvorai ir vartai; Lyg feniksas iš pelenų; Literatūra ir šaltiniai. Pasinaudota gana gau-sia archyvine medžiaga, sukaup-ta Lietuvos valstybiniame istori-jos archyve ir kitur. Pasirodo, kad iki šiol neišaiškinta, kas buvo šios unikaliaios bažnyčios architek-tas. Jo projektui itakos turėjo statybos iniciatorių klebono Pe-tro Tarvainio-Tarvaisio ir žemaičių seniūno Jeronimo Valavičiaus su-manymai ir pageidavimai. Šalia dabartinių ir Nepriklausomybės laikų nuotraukų randame keletą senesnių brėžinių ar piešinių: 1840 metų skliautų, 1868-1869 metų bokšto (dailininko Alfredo Roemerio; iliustracijos parašėte klaidingai išspausdinta Rėmerio), 1875-1876 metų bendras vaizdas (dailininko Napoleono Ordo pie-sinio prasta reprodukcija). Ant viršelio – spalvota šių dienų bažnyčios šoninio fasado nuotrauka. Knygutė gražiai rikiuojasi i seriją, skirtą kultūros pamink-lams, bene vienuoliktą iš eilės.

Ketvirtasis mūsų dėmesio ob-jektas yra ne knyga, o straipsniu-taša „Kaip kūrėsi ir augo Balnin-kai“, parašyta architekto Algimanto Miškinio, išspausdinta Molėtų rajono laikraštyje *Pirmyn* 1988 m. gruodžio mėn. 3-17 d., Nr. 145-151, ir vėliau sudėta bro-šiūron. Urbanistas Miškinis yra pasakelbęs daugybę panašių straipsnių – studijų. Balninkai išsiskiria iš kitų tuo, kad yra mažas miestelis prie Anykš-čių-Želvos kelio, o labai įdomios istorijos. Paminėtas 1338 metų prekybos sutartyje, buvęs didžiū-jų kunigaikščių dvaras ir vals-čiaus centras, gavęs Magdeburgo miestieškas teises, o po gairių nusmukęs iki 237 gyventojų (1863 metais), vėl paaugęs iki 567 gyventojų (1984 metais). Studija baigiama 1944 metais, kada Bal-ninkai pusiau sudėję. Ilustruo-ta keturiais schematiškais pla-neliais, gausiai dokumentuota. Ačiū ir laikraščio redaktoriui A. Papinigiui.

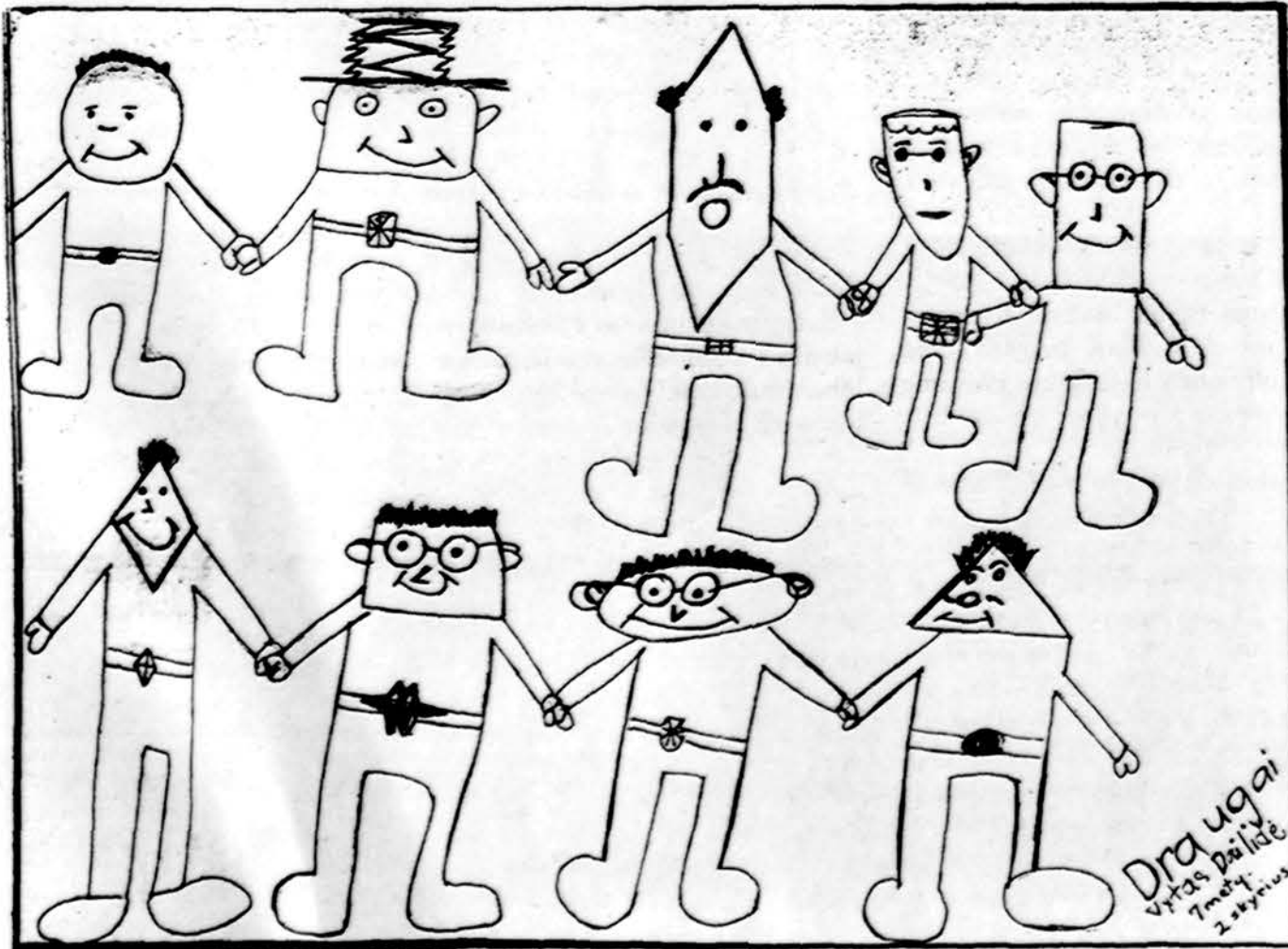
Vaikų meno parodos dalyvio Lino Jodvalio (10 metų, ketvirto skyriaus) piešinys.

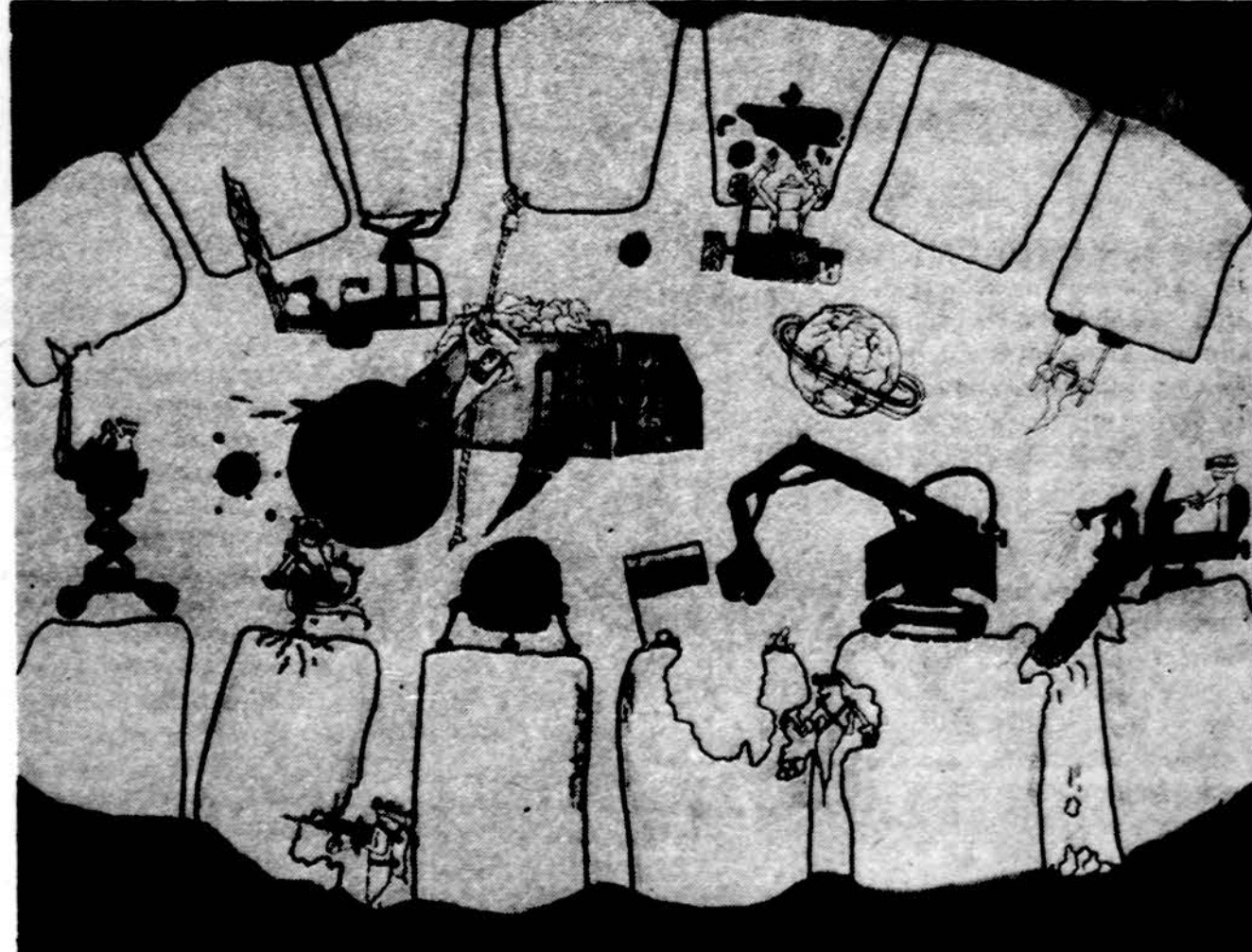
Vaikų meno parodos dalyvės Ingridos Gvazdinskaitės (Lemonto liuanistinės mokyklos darželio lankytojos) piešinys – „Šunelių vestuvės“.

• Dailininkas Alfonsas Dai-gis, gyvenęs Friedrichshafen, Vokietijoje, šių metų gegužės 12 dieną šventė savo 80-ąjį gim-tadienį. Sukaktuvinė jo darbų paroda buvo suruošta Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, praėjusių metų lapkričio mėnesį. Šiuo metu dailininkas ruošiasi parodai ateinančiais metais Toronte. O šių metų birželio 8 dieną buvo atidaryta jo darbų paroda Dailės muziejuje, Vilniuje. Šią vasarą Lietuvoje besilankantis lietuviui iš užsienio turės progą pamatyti naujausius dailininko Alfonso Dargio darbus.

• Antanui Saliiui pagerbti pa-minklinė lenta buvo atidengta Vilniaus universiteto didžiajame kieme. Pranešta, kad Antano Sa-lio rašytinis palikimas išimamas iš „specfondų“ ir pervedamas viešam naudojimui. Ne vienas li-tuanistas prisimena, kaip lietu-vių kultūrinį vertybių niekinto-jas J. Juozas plūdo kalbininkus Vakaruose, o iš paskos jam pri-tarinėjo fukulteto pareigūnai. Antano Salio (1902-1972) raštų leidimas LKMA rūpesčiu jau baigiamas. Išspausdinti trys raštų tomai gaunami ir Lietuvoje. Raš-tus redaguoja dr. Petras Jonikas.

Vaikų meno parodos dalyvio Vyto Dailidės (7 metų, antro skyriaus piešinys) „Draugai“.

Vaikų meno parodos dalyvio Kovo Lapšo, laimėjusio pirmąją premiją penkto ir šešto skyriaus grupėje, piešinys (1989).